

УДК 342.5(477)

Р.М. Мінченко

ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ І МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Як відомо, головним напрямом розвитку українського суспільства, з моменту незалежності України, був обраний шлях демократичної трансформації всіх її складових, передусім держави, як політичної форми організації суспільних відносин, і самого суспільства. Демократична трансформація України, включаючи сучасну політичну реформу, передбачала визнання об'єктивної складності, багатомірності соціального буття, необхідності формування і фундаментального впровадження в життя державної політики, з урахуванням не тільки реальних потреб і інтересів представників державної влади, а й реальних суспільних потреб і інтересів взагалі, на засадах демократії, що вже знайшли своє закріплення в нормах Основного Закону і мають в подальшому удосконалюватися.

Державна політика як форма відбиття передусім інтересів представників існуючої державної влади визначає, як відомо, не тільки чинне право, а й форми і методи його реалізації, у тому числі й за допомогою державного управління. Тому проблема ефективності останнього багато в чому визначає ефективність державної влади, особливо за умов демократії і сучасної світової глобалізації, що сприймається сьогодні через призму не тільки конкуренції на міжнародній арені, хоча вона не слабне [1], а й міждержавного співробітництва.

Проблеми демократії, державної влади, політики, законодавства, ефективності державного управління досліджувалися ще в античні часи. Зокрема, аналіз зазначених проблем можна знайти в працях Платона й Арістотеля. Пізніше ці проблеми вивчали Ф. Бекон, Т. Гоббс, Р. Декарт, Дж. Локк, І. Кант, Г. Гегель та інші вчені. Нині дослідження цих проблем продовжуються в роботах як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, зокрема, В. Авер'янова, С. Алексєєва, Р. Арона, В. Бабкіна, О. Батанова, Ж. Бержеля, Г. Василевича, Ф. Гаєка, С. Головатого, А. Дайси, А. Зайця, Ж. Зіллера, М. Козюбри, Д. Ллойда, А. Мельвіля, В. Нерсесянца, Н. Оніщенко, М. Орзіха, В. Погорілка, М. Поповича, П. Рабіновича, В. Розіна, Дж. Ролза, В. Сіренка, О. Скрипнюка, Ю. Тодики, О. Фрицького, К. Хессе, В. Цветкова, М. Цвіка, В. Чіркїна, Ю. Шемшученка та ін. Проте і сьогодні розуміння та тлумачення зазначених проблем, суті і змісту суспільства, держави, державної влади, чинного права, державного управління, взаємозв'язків між ними потребують подальшого аналізу відповідно до нових історичних умов і наукових надбань людства. Якщо ж ми будемо ігнорувати зазначене, то постійно повторюватиме старі помилки або тупцюватиме на місці та перебуватиме в ситуації теоретичної неоднозначності. А така ситуація породжує, як відомо, лише певні проблеми як у внутрішньодержавній політичній і юридичній практиці України, зокрема практиці демократичної трансформації українського суспільства, у тому числі його державної влади, так і в зовнішньодержавній діяльності країни.

У даній статті автор буде намагатися проаналізувати процеси демократизації українського суспільства, передусім його державної влади, через призму гуманізації, через людський вимір сучасних політичних і юридичних відносин, що так чи інакше впливає на ефективність державного управління. Лише це, на думку автора, має сформувати суспільну свідомість прогресивного характеру і надати соціальному, зокрема правовому, прогресу в Україні необхідної спрямованості, визначити що є державне управління і місцеве самоврядування з точки зору права [2, 3; с. 172-184].

Складність сучасного теоретичного освоєння суті та змісту національного буття, зокрема державотворення і юридичного нормотворення перехідного історичного періоду, в якому нині перебуває Україна, полягає перш за все в тому, що країна стоїть тільки на початку тривалого історичного етапу переходу від державно організованого суспільства авторитарного типу до демократичної організації суспільного життя на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності, переходу від президентсько-парламентської форми правління до парламентсько-президентської [3].

Вітаючи учасників міжнародного медіа-форуму «Україна на інформаційній карті світу», Президент України В.А. Ющенко наголосив, зокрема: «У пошуку ідеї розвитку українське суспільство обрало демократичний курс як головну мотивацію людей» [4]. Передусім йдеться про створення в Україні таких політичного режиму і юридичного порядку, які ґрунтувалися б на засадах соціально орієнтованого ринкового господарства, принципі балансу розмежування та взаємодії приватно- і публічно-правових основ суспільного ладу. Це і має бути певною передумовою досягнення на основі й у межах правового закону, оптимального співвідношення між саморегулюванням суспільних процесів та їх державною формою організації й управління, ефективності державного управління.

Сучасна політична реформа в Україні, як складова процесу демократичної трансформації українського суспільства, це передусім визнання людини основним рушієм усіх державно-правових процесів, тому вона (політична реформа) об'єктивно обумовлює зміни до Конституції України в частині посилення ролі місцевого самоврядування і децентралізації державної влади. Невипадково, сторони політичного конфлікту, який виник в Україні, усвідомлюючи свою повноту відповідальності за суспільно-політичну, ідеологічну, економічну ситуацію в країні, підписали спільну заяву Президента України, Голови Верховної Ради України і Прем'єр-міністра України щодо невідкладних заходів вирішення зазначеного конфлікту, який перетворився на політичну кризу в українському суспільстві. [5] «Україна лише тоді матиме перспективи, – зазначає Голова Верховної Ради України О.О. Мороз, – коли всі представники влади, а Президент насамперед, показуючи приклад, діятимуть у межах Конституції і законів. Іншого шляху для України не існує» [6]. Але слід наголосити, що демократичне державне управління і самоврядування обов'язково передбачають, зокрема, готовність «на місцях» взяти на себе повноваження щодо захисту інтересів пересічної людини. Тому і процес удосконалення державного управління і самоврядування в Україні є досить важливим і складним (бо йдеться про виховання

людей) етапом політичної реформи. Без цього етапу не можна, як уявляється, говорити про реальне вдосконалення державного управління в Україні, розвиток її регіонів, повноцінну демократизацію українського суспільства, у тому числі систему його державного управління і самоврядування, а отже, про ефективну політичну реформу [7]. Тобто цей етап, по суті, має стратегічний характер. Слушно, як уявляється, зазначає в даному контексті Василь Борденюк, що «за умов демократичної, правової держави право громадян на участь в управлінні державними справами не може (і не повинно) зводитися лише до періодичних голосувань під час виборів до центральних органів держави» [8].

На цій ділянці державного будівництва в суверенній Україні не припиняються спроби знайти оптимальне поєднання зазначених державних та місцевих інтересів [9, с. 118-122; 21-25].

Існування сьогодні в Україні неузгоджених систем організації державної влади на місцях і місцевого самоврядування є результатом передусім суперечностей в актах чинного законодавства, що визначають функції і повноваження місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Тому важливою складовою сучасного ефективного державотворення в Україні є, зокрема, по-перше, забезпечення належного функціонування суб'єктів виконавчої влади та управління у сфері місцевого самоврядування і, по-друге, розмежування повноважень та сфери відповідальності щодо надання публічних [10, с. 272-282; 1-19; 13-19] послуг місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на різних територіальних рівнях державної влади. Це має, як уявляється, сприяти також уточненню конституційного механізму взаємодії у державно-владному трикутнику Президент України – Верховна Рада України – Кабінет Міністрів України.

Відомо, що в наш час на розгляді у Верховній Раді України знаходиться законопроект про внесення змін до Основного Закону країни в частині місцевого самоврядування як результат прискіпливого і тривалого процесу обговорення депутатами українського парламенту. Цей законопроект спрямований не лише на вдосконалення функціонування представницьких органів державної влади, а й на зняття суперечностей у взаємовідносинах Верховної Ради України, Президента України і Кабінету Міністрів України. Слушно, як уявляється, наголошує в даному контексті О.О. Мороз: «Прірва між людьми, які обирають владу, і людьми, котрі її здійснюють, скоротиться лише за умови продовження реорганізації державного управління на основі втілення політичної реформи на місцях» [11, с. 18].

Слід зазначити, що в Конституцію України були вже внесені певні часткові зміни. Але незалежно від цього практика застосування її норм довела, що і змінені конституційні положення вимагають свого подальшого вдосконалення. Не тільки суб'єктивні чинники порушення чинної Конституції потребують глибокої наукової аргументації, а також більш чіткішої регламентації вимагає порядок здійснення взаємин у вищих ешелонах державної влади, її взаємодії із суспільством. Слушно, як уявляється, зазначає професор В.Б. Авер'янов: «Державна влада у демократичній країні – це аж ніяк не тільки реалізація правомочностей,

що зобов'язують громадян, а й виконання державними органами чітко визначених обов'язків перед громадянами, за що ці органи, їх посадові особи мають нести чітко визначену юридичну відповідальність» [12, с. 149; 54].

Навіть теперішній перехід в Україні до парламентсько-президентської форми правління, який є органічною складовою сучасної політичної реформи, що, по суті, відповідає демократичним цінностям, – це передусім певне змінення балансу компетенції органів державної влади на користь парламенту, обумовлене насамперед певними об'єктивними чинниками [13, с. 3-5]. Як визнає Президент України В.А. Ющенко, «з 1 січня 2006 року, після набрання чинності політичної реформи, український парламент отримав розширені повноваження» [14]. Насамперед, йдеться про посилення парламентського контролю за діяльністю органів виконавчої, судової влади та правоохоронних органів, що входять до складу органів публічної влади.

Відповідні зміни в політико-юридичному устрої країни та їх закріплення передусім в Основному Законі органічно пов'язані зі спрямованістю і темпом відбування в суспільстві об'єктивних правових і державно-політичних процесів [15, с. 16]. Тому їх відображення, насамперед в Конституції України, має, безумовно, бути передбачене самою Конституцією, ґрунтуватися на суспільно визнаних фундаментальних соціальних цінностях. Звідси, зміни, прийняті за конституційною процедурою, мають складати основу концентрації всієї соціальної проблематики, у тому числі правової, політичної і конституційно-юридичної [16, с. 4]. Головне, як уявляється, шлях до демократизації українського суспільства, до розвитку суспільної свободи і справедливості в країні слід шукати в процесі діалогу між чинною державною владою і політичною опозицією, але обов'язково на основі сучасних право- і державорозуміння, які мають передбачати взаємозв'язок суспільної свободи і соціальної відповідальності [17, с. 4; 109-127].

Як відомо, суспільство може успішно розвиватися лише на основі суспільного компромісу між державною владою, державою як політичною формою її організації і самим суспільством. Державна влада, представники якої організовані в певні політичні партії і ставлять перед собою завдання ефективної організації й управління суспільством в інтересах прогресивного розвитку останнього, має сприймати критику існуючої опозиції в конструктивному плані, опрацьовувати і втілювати її в конкретні дії в ім'я інтересів держави і суспільства в цілому, сформованого на основі моралі та права.

Ми повинні розуміти, що опозиція – це не просто протидія, опір існуючим певним політичним думкам, діям, а політичний діалог певних соціальних сил, обумовлений, по суті, об'єктивною єдністю мети правового суспільного розвитку, державної організації суспільства, а також різновекторністю методів її визначення і досягнення. Не можна допускати ситуацію, коли юридичні рішення приймаються в українському парламенті лише коаліційною більшістю голосів. Головне, щоб і коаліція і опозиція дотримувалися основоположних для суспільства і держави речей – права і конституційності, зокрема принципу верховенства права і законності, тобто чинників, що визнані офіційно і тому можуть розглядатися як основа прогнозованості суспільного розвитку. Інше розуміння

сутності опозиції не дасть, як уявляється, можливості юридично врегулювати її діяльність, законодавчо визначити її права, обов'язки та відповідальність, результатом чого завжди будуть лише негативні дії, які сприятимуть поляризації суспільства. Як зазначив Президент України В.А. Ющенко у своєму Посланні до Верховної Ради України: «Не може так бути, щоб опозиція, політична сила, за якою стоять відповідні групи суспільних інтересів, була виключена з політичного діалогу та насолоджувалася лише критикою інших» [18]. Він розвинув цю ідею в думці, що «роль глави держави – це роль арбітра, який гарантує дотримання Основного Закону й однаково працюватиме з коаліцією і опозицією» [19].

Історичний досвід доводить, що коли державна влада, зокрема держава як політична форма її організації, відривається від народу, не відчуває його потреб і інтересів, державна політика, зокрема правова [20, с. 15-22], абсолютизується, спрямовується не на забезпечення національних інтересів, а інтересів сил, що перебувають у даний час при владі, яка породжує врешті-решт у суспільстві соціальну революцію. Без органічної взаємодії державної влади й опозиції в суспільстві, без самоврядування, без, зокрема, формування державного бюджету знизу догори тощо не може бути правової, соціальної держави, не може бути демократії. Демократизація українського суспільства має розглядатися найефективнішим засобом його стабілізації. А це, як уявляється, означає обов'язкове системне бачення і розуміння України як демократичного державно упорядженого суспільства. Зазначений методологічний підхід до дослідження закономірностей вітчизняних права і держави має ґрунтуватися на пізнанні не тільки їхніх сутності і змісту, у тому числі закономірностей взаємодії будь-яких коаліційних сил (представників державної влади) та опозиції, а й також тенденцій взаємозв'язку суспільства з державою, закономірностей обумовленості права існуючими соціальними потребами та інтересами.

Завдання вітчизняної юридичної науки нового теоретичного осмислення сучасних актуальних соціальних проблем, особливо у сфері законотворення, обумовлюються не тільки потребами внутрішньодержавного будівництва, але й потребами всесвітньої суспільної глобалізації [21, с. 3-7; 3-6; 111-118]. Сьогоднішні процеси міждержавного співробітництва характеризуються певним чином увагою суспільної, у тому числі юридичної, науки до поглиблення теоретичних досліджень, зокрема проблеми забезпечення прав людини [22, с. 224-230; 5-9; 15-19; 20-24] в процесі організації державної влади, її конституційного врегулювання і реалізації її функцій. Одним із аспектів зазначеної уваги є з'ясування закономірностей взаємодії державного управління і місцевого самоврядування. Саме в процесі цієї взаємодії вдосконалюється забезпечення прав і свобод людини. Тому проблема «взаємодії» має належати до фундаментальних проблем сучасної науки, у тому числі вітчизняної юридичної науки, повинна розглядатись під кутом зору наукового напряму, що має, зокрема, міждисциплінарний характер [23, с. 94-98] і, як слушно зазначає професор В.Д. Бабкін, «дозволяє розглядати індивідуально-особисті, публічно-правові засади як такі, що належать до різних вимірів суспільства і людини, а не виключають одна-одну» [24, с. 59] до з'ясування своєї суті та змісту.

Загальна закономірність єдності еволюційного різноманіття, де «єдність світу полягає в його розмаїті, а не в диктатурі однієї, хай і потужної держави» [25, с. 6] соціального, зокрема державного, буття, зумовлює необхідність пошуку і застосування в процесі дослідження закономірностей державних явищ багатомірного, багатоаспектного, міждисциплінарного розгляду різних сторін держави за допомогою сукупності різних методів та дефініцій, які вироблюються різними науками. Даний підхід зарекомендував себе як ефективний при дослідженні складних природних і соціальних явищ [26, с. 86; 3-30; 104], до яких, безумовно, можна віднести і державу. Взаємодія різних наук, і навіть окремих галузей однієї й тієї самої науки, збільшує потенціал теоретичного аналізу, сприяючи звільненню його від одномірності, що завжди обумовлюється абсолютизацією значення певних підходів, методів, властивих окремим наукам, окремим дослідникам. Безумовно, це стосується і вітчизняного правознавства, де нині загострюється увага не тільки до необхідності вивчення нормативно-належного у праві, а й загальнолюдського, соціально-ціннісного. Акцент тільки на нормативно-належному у праві, на державно-владній природі юридичних норм сприяє лише процесу їх диктатуризації, посиленню їх владної сутності, незважаючи на закріплення в Конституції України 1996 р. (ст. 8) принципу верховенства права [27, с. 2-6].

На мою думку, закономірності всесвітнього взаємозв'язку існуючих явищ, єдності їх різноманітностей має відповідати закономірність єдності наукових природничих, гуманітарних і технічних знань, суттєво пронизаних гуманістичними цінностями загальнолюдської солідарності і взаємодопомоги, покликаних, незалежно від їх специфіки, служити інтересам людини і людства в цілому. Це, безперечно, стосується і методології вітчизняної юридичної науки.

Загальні моменти сучасної державної влади різних державно упоряджених суспільств, незважаючи на специфічні ознаки та властивості останніх, що відображені насамперед в їхніх конституціях, законах та їхніх міжнародних зобов'язаннях, зорієнтовані в цілому на загальнолюдські гуманістичні морально-етичні цінності, що впливають на формування правомірної суспільної поведінки. Йдеться про такі компоненти, зокрема, чинного права, як юридичні обов'язки, заборони, відповідальність сторін владних відносин.

Давно вже відомо, що довести взаємозв'язок різноманітних соціальних, у тому числі владних, явищ, виявити причинно-наслідковий зв'язок між ними, коли одне може бути причиною іншого, зокрема між державною владою і суспільством в цілому, можна передусім за допомогою порівняльного методу [28]. Розвиток порівняльного методу пізнання соціальних явищ, у тому числі порівняльного правознавства [29, с. 17], це об'єктивний за своєю природою процес, обумовлений ускладненням суспільних як внутрішньодержавних, так і міжнародних відносин, взаємодією їх різноманітних форм.

Необхідність розвитку в Україні порівняльних досліджень сучасних систем державної влади і місцевого самоврядування різних державно упоряджених суспільств, порівняльного аналізу шляхів гармонізації національних законодавств, що регулюють, зокрема, владні відносини, диктується на теперішній час потре-

бами сучасного державотворення. Тобто йдеться не тільки про посилення у світі інтеграційних процесів у сфері влади, а й насамперед про якісне перетворення «успадкованої», зокрема Україною від колишнього СРСР, владної системи, формування сучасних вітчизняних політико-державної і правової парадигм, бо ті, що були пануючими за радянських часів, відповідали, по суті, існуючим тоталітарному і авторитарному політичним режимам.

У системі владних відносин, що склалися в колишньому Радянському Союзі в цілому і в Радянській Україні зокрема, де конституційно було закріплене повновладдя системи органів державної влади й управління, громадянське суспільство фактично було одержавленим, а соціально-політичне становище пересічних громадян забезпечувало виконання ними переважно функції об'єктів владних розпоряджень (щодо політиків та й можновладців, то й вони мали свої привілеї й суб'єктивні права, поки були «при владі»). При цьому однією з основних політико-правових ідей обґрунтування практики функціонування державно-владних відносин була ідея тотального одержавлення індивідуальної, у тому числі економічної, свободи, підпорядкування їх класовим, політичним інтересам, свободам реально владарюючих соціальних сил [30].

В Україні, з моменту проголошення нею незалежності, йшлося, по суті, про поступове, але послідовне звільнення від тоталітарного колективізму творчого потенціалу кожної людини, визнання її унікальності, відродження її індивідуальності, проте обмеженого або навіть позбавленого еґоїзму. Проте суспільна практика, особливо за останні роки функціонування незалежної України, продемонструвала процеси і тенденції авторитаризації державної влади, «що дедалі більше розходилися» не тільки з конституційно-правовим закріпленням, а й суспільними очікуваннями. У соціальній дійсності спостерігалися процеси і тенденції одержання представниками президентсько-виконавчого сегмента державної влади практично необмежених повноважень впливу на державну політику і тим самим на все суспільство, що лише дестабілізувало останнє. Але добре відомо, що ефективна реалізація державної влади, зокрема здійснення державного управління суспільством, може бути лише на основі вдосконалення органів державної влади, їх взаємодії із структурами громадянського суспільства, зокрема структурами самоврядування, конституційного принципу верховенства права, а не принципу політичної доцільності [31].

Сучасна Українська держава як політико-територіальна суверенна організація публічної влади в соціально неоднорідному суспільстві, що має спеціальний апарат реалізації своїх функцій, зокрема державного управління, перебуває, як відомо, у процесі свого становлення. Проте вона конституційно покликана стверджувати й забезпечувати права і свободи людини, яку Основний Закон визнає в суспільстві найвищою соціальною цінністю, обслуговувати в першу чергу потреби та інтереси громадянського суспільства, яке лише формується в Україні, встановлювати, підтримувати, захищати, і головне, розвивати юридичний порядок суспільних відносин та, відповідно, відповідати за це перед українським народом.

І все ж необхідно зазначити, що Український народ у своїй більшості явно і неявно продовжує пов'язувати свою надію щодо забезпечення соціальних гаран-

тій головним чином з державою та її законодавством. Тривалий час держава в Радянській Україні, яка (держава), по суті, була представлена загальносоюзним центром, виконувала в радянському українському суспільстві патерналістську роль і була відповідальною за все – працю, освіту, медицину, їжу, воду, тепло тощо. У теорії і практиці державного будівництва панувала державоцентристська ідеологія. Це була реальність історичного часу, яку успадкувала незалежна Україна разом з менталітетом людей, які теж є реальністю наших днів, і з цим не можна не рахуватися при розробці й реалізації стратегії державної політики незалежної України в усіх сферах її життєдіяльності.

Державоцентристська ідеологія, тобто ідеологія керування державою поведінкою людини і життєдіяльністю суспільства в цілому на основі головним чином підзаконних актів, повинна сьогодні поступитися людиноцентристській ідеології, тобто ідеології служіння держави інтересам людини і суспільства, підґрунтям якої має бути конституційний принцип верховенства права. І це, безумовно, має знайти свій подальший розвиток як у практиці юридичного, у тому числі конституційного, регулювання, так і в юридичній науці.

Щодо демократичного потенціалу чинної Конституції України, яка повинна постійно вдосконалюватися, то він зовсім ще не вичерпаний. Конституція України визначає демократичну спрямованість розвитку українського суспільства, зокрема його правової і політичної систем. Але це не означає, що нині відсутня потреба в науковому дослідженні проблеми конституційного регулювання процесів демократичної трансформації українського суспільства, проблеми конституційних змін. Ці проблеми органічно пов'язані з проблемою ефективності функціонування Української держави, чинного законодавства і права, у тому числі Конституції України, з поглибленням їх (права і держави) людського виміру. Головне, що сучасні зміни чинної Конституції України повинні не тільки не міняти демократичної спрямованості Основного Закону, а навпаки – посилювати її. Політика Української держави має служити задоволенню потреб Українського народу і в зростанні матеріального добробуту, розвитку його духовних сил, що, по суті, неможливо без демократичної впорядкованості суспільства, всіх його сфер.

Певна річ, це не знімає з порядку денного проблему подальшого вдосконалення системи державної влади на основі підвищення солідарної відповідальності всіх її гілок за кінцеві результати організації та управління суспільством, дії принципу безперервності державної влади, її взаємозв'язку з українським суспільством. Але проблеми формування нової моделі державної влади, ефективності її функціонування в Україні мають розглядатися органічною складовою загальної проблеми демократизації державно упорядженого українського суспільства, а не як самоціль. У цьому аспекті демократичний вимір сучасної конституційної реформи в Україні слід розуміти, насамперед, в аспекті сприяння створенню умов взаємодії органів державного управління із суспільством, зокрема з органами місцевого самоврядування. Йдеться передусім про створення сучасної вітчизняної системи державного управління як системи з прямими й обов'язково розвинутими зворотними зв'язками між державою і народом, де державна влада має виконувати передусім об'єктивну соціальну функцію впорядкування

суспільства, забезпечення його цілості і сталого динамічного розвитку на основі моралі і права та за допомогою чинного правового законодавства.

Література

1. Грач Л. Про яке майбутнє України йдеться // Голос України. – 2007. – 6 лип.
2. Борденюк В. Тут кожне слово має значення // Уряд. кур'єр. – 2007. – 6 лип.; Батанов О.В. Що є місцеве самоврядування з точки зору права? // Правова держава. – К., 2007. – Вип. 18.
3. Чи утримається парламент у парламентсько-президентській республіці // Голос України. – 2007. – 10 лип.
4. Україна у світовому інформаційному просторі // Уряд. кур'єр. – 2006. – 17 листоп.
5. Спільна заява Президента України щодо невідкладних заходів, спрямованих на розв'язання політичної кризи шляхом проведення позачергових виборів до Верховної Ради України 27 травня 2007 року // Уряд. кур'єр. – 2007. – 30 трав.
6. Продуктивна робота парламенту: Виступ Голови Верховної Ради України Олександра Мороза на закритті третьої сесії Верховної Ради України п'ятого скликання // Голос України. – 2007. – 3 лип.
7. Законодавчо забезпечити самоврядування та регіональний розвиток // Голос України. – 2007. – 18 трав.
8. Борденюк В. Тут кожне слово має значення // Уряд. кур'єр. – 2007. – 6 лип.
9. Борденюк В. Діалектика співвідношення самоврядування, місцевого самоврядування та державного управління // Право України. – 2002. – № 12; його ж: Децентралізація державної влади і місцеве самоврядування: поняття, суть та форми (види) // Право України. – 2005. – № 1.
10. Батанов О.В. Публічна влада як суспільно-політичний феномен: постановка проблеми // Правова держава. – К., 2005. – Вип. 16; Карабін Т.О. Співвідношення повноважень місцевих органів публічної влади: Монографія. – Ужгород, 2006; її ж: Співвідношення повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування: теоретичні і практичні питання: Автореф. дис.... канд. юрид. наук. – К., 2007. Див. також: Матейкович М.С. Конституційні основи взаимоотношень органів публічної влади // Гос. и право. – 2007. – № 3.
11. Мороз О. Опозиція має готуватися до парламентських виборів у 2011 році // Віче. – 2007. – № 13.
12. Авер'янов В. Державне управління у змісті предмета адміністративного права // Вісник Академії правових наук України. – 2004. – № 2. Див. також: Авер'янов В., Андрійко О., Полухович В. Академічні дослідження проблем державного управління та адміністративного права: результати і перспективи // Юрид. журн. – 2004. – № 5.
13. Селіванов А. Конституційна визначеність і подолання нестабільності проведеної реформи повноважень суб'єктів центральної влади // Право України. – 2007. – № 5.
14. Радіозвернення Президента України до народу 15 липня 2006 р. // Уряд. кур'єр. – 2006. – 18 лип.
15. Тацій В.Я. Методологічні проблеми правової науки на сучасному етапі державотворення // Правова держава. – К., 2005. – Вип. 16.
16. Орзіх М.П., Крусян А.Р. Сучасний конституціоналізм в Україні. Вступ до українського конституційного права: Монографія. – К., 2006.
17. Шемшученко Ю.С. Передмова // Проблеми реалізації прав і свобод людини та громадянина в Україні: Монографія / Кол. авт.; За ред. Н.М. Оніщенко, О.В. Зайчука. – К., 2007. Див. також: Кроткова Н.В. «Круглий стіл»: Свобода и ответственность // Гос. и право. – 2007. – № 3.
18. Звернення Президента України до Верховної Ради України у зв'язку з Посланням Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2005 році» // Уряд. кур'єр. – 2006. – 10 лют.
19. Радіозвернення Президента України до народу 17 червня 2006 року // Уряд. кур'єр. – 2006. – 20 черв.
20. Малько А.В., Шундигов К.В. Правовая политика современной России: цели и средства // Гос. и право. – 2001. – № 7.
21. Шемшученко Ю.С. Проблеми методології законодавчої діяльності // Правова держава. – К., 2007. – Вип. 18; Оніщенко Н.М. Проблема ефективності законодавства та сучасний розвиток // Віче. – 2007. – № 12; Скурко Е.В. Правотворчество и формирование системы законодательства РФ в условиях глобализации. Актуальные проблемы (по материалам «круглого стола» ИГП РАН) // Гос. и право. – 2007. – № 4.
22. Глухарева Л.И. Права человека в современном мире (социально-философские основы и государственно-правовое регулирование). – М., 2003; Чекунов Н.А. Права человека: вопросы истории и теории // Правоведение. – 2004. – № 3; Стадник Г. Виникнення і розвиток міжнародної

- та європейської інституційної системи захисту прав людини // Право України. – 2005. – № 2; Мінюкова А. Теоретичні та історико-правові засади забезпечення органами державної влади прав і свобод // Право України. – 2007. – № 5; Крук О. Проблемні питання реалізації демократичних прав і свобод людини // Право України. – 2007. – № 5.
23. Ліпка В. Міждисциплінарний підхід до формування національного права // Право України. – 2005. – № 1.
24. Бабкін В.Д. Взаємозв'язки філософії права та загальної теорії держави і права // Проблеми філософії права. – 2003. – Т. 1.
25. Мартинюк А. Демократія не може бути однаковою для всіх // Віче. – 2007. – № 13.
26. Карлов Н.В., Прохоров А.М. Квантовая электроника и ее методологические проблемы // Вопр. философии. – 1972. – № 9; Велихов Е.П., Зинченко В.П., Лекторский В.А. Сознание: опыт междисциплинарного подхода // Вопр. философии. – 1988. – № 11; Володин А.Г. Гражданское общество и модернизация в России. Истоки и современная проблематика // Полис. – 2000. – № 3.
27. Про сутність принципу верховенства права див. докладніше: Костицький М.В. Філософські питання верховенства права. – К., 2007.
28. Ковалевский М.М. Историко-сравнительный метод в юриспруденции и приемы изучения права. – М., 1880.
29. Тацій В.Я. Методологічні проблеми правової науки на сучасному етапі державотворення // Правова держава. – К., 2005. – Вип. 16. Див. також: Курицын В.М., Шалягин Д.Д. Опыт становления конституционализма в США, Японии и Советской России: Учеб. пособие для вузов. – М., 2004; Томашевский К.Л. Трудовой договор в законодательстве стран Западной Европы: сравнительно-правовой аспект. – М., 2005.
30. Литвин В. Прорив до громадянського суспільства // Голос України. – 2005. – 26 січ.
31. Кінах А. «Принципи політичної доцільності не можуть бути вищими за принципи верховенства права» // Голос України. – 2007. – 27 черв.

УДК 352:336.1

А.Й. Іванський

ПРЕДСТАВНИЦЬКІ ОРГАНИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЯК ПРАВОЗАСТОСОВНІ СУБ'ЄКТИ ЗАХОДІВ ФІНАНСОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Здійснення ефективної фінансової політики органами місцевого самоврядування є найважливішою запорукою успішного функціонування територіальних громад у межах адміністративно-територіального устрою України. Лише кваліфіковане управління фінансовою діяльністю та забезпечення належної фінансової дисципліни учасниками відносин у галузі муніципальних фінансів приведе до розвитку інфраструктури адміністративно-територіального утворення. Механізм правового регулювання відносин у галузі фінансової діяльності містить і інститут фінансової відповідальності, яка має значний регулятивний вплив на учасників фінансових відносин. Тому дослідження місця й ролі органів місцевого самоврядування в захисті фінансових інтересів громади має дуже важливе значення.

Чимало вчених правознавців торкалися дослідження та робили спроби визначення юридичної природи фінансових санкцій. Думки щодо правової належності фінансових санкцій є в працях Т. Архипенко, С. Батирова, Є. Белінського,